

Grisi siknis, hekseri og autonomi

Bedre ernæringsstatus etter råd fra helsepersonell

Feilernæring er en viktig underliggende årsak til død blant barn, og mange hjelpeprogrammer er satt i gang for å bedre barns ernæring i fattige land. Likevel er det liten dokumentasjon for at slike tiltak virkelig hjelper.

Resultatene fra en grupperandomisert intervensjonsstudie om effekten av strukturerte ernæringsråd gitt av vanlig helsepersonell er nylig publisert i nettutgaven til *The Lancet* (1). 12 helsestasjoner i et fattig område i Peru ble randomisert til enten intervensjon (ernæringsråd) eller kontroll. 377 barn som var født i områdene etter at programmet var satt i gang, ble fulgt i 18 måneder. Ved seks måneders alder fikk en høyere andel av barna i intervensjonsområdene næringsrike pureer enn i kontrollområdene. I oppfølgingsperioden var andelen barn som ikke fikk nok mat til å dekke sitt behov for energi, jern og sink, signifikant lavere i intervensjonsområdene. Etter 18 måneder hadde barn i kontrollområdene signifikant høyere risiko for veksthemning enn i kontrollområdene (16 % versus 5 %; $p = 0,018$), og vektøkning og lengdeøkning var signifikant bedre i intervensjonsområdene.

Selv om studien har metodologiske svakheter, er resultatene svært oppløftende. Resultatene tyder på at enkle intervensjonstiltak kan redusere forekomsten av veksthemning blant barn i områder der tilgangen på mat ikke er en begrensende faktor.

Petter Gjersvik

petter.gjersvik@legeforeningen.no
Tidsskriftet

Litteratur

1. Penny ME, Creed-Kanashiro HM, Robert RC et al. Effectiveness of an educational intervention delivered through the health services to improve nutrition in young children: a cluster-randomised controlled trial. *Lancet* DOI: 10.1016/S0140-6736(05)66426-4. E-publisert 10.5.2005. www.thelancet.com (23.5.2005).

Helseministeriet i hovedstaden har sendt prester, leger, psykologer, psykiatere og antropologer til Rio Coco i Nicaragua for å få bukt med epidemien grisi siknis, som hvert år forårsaker dyp fortvilelse og krise blant miskitoindianerne. Men uten hell. De eneste som ser ut til å klare å få bukt med fenomenet er tradisjonelle «hekser», «sukias» og «curanderos».

En ny helselov i Nicaragua åpner opp muligheten for at folk selv kan få velge hvilken type lege de vil bruke. For de to autonome regionene på den karibiske kysten er dette en stor demokratisk seier. I disse regionene bor nemlig seks ulike etniske grupper som nå skal få lov til selv å definere en egen helsemodell i henhold til tradisjoner, kulturer, bruk og vaner. De tradisjonelle «heksene» på kysten har andre synspunkter enn helseministeren på diagnoser og behandling.

Miskitoindianernes «galskap»

På et eksklusivt hotell i hovedstaden Managua i Nicaragua er over 300 tilhørere samlet til en stor konferanse for å få en forklaring på hva grisi siknis er. Mediene har i lengre tid fremstilt det som en galskap som rammer miskitoindianere. Miskitoindianerne bor langs elven Rio Coco nordøst i Nicaragua. Elven danner en naturlig grense mot nabolandet Honduras. Lokale journalister har i lang tid overgått hverandre i spektakulære fortellinger om «galskapen» og beskrevet hvilke primitive forhold de har måttet utholde under sine korte besøk til Rio Coco.

Flere av dem som helseministeren har sendt ut for å få et svar på fenomenet, er representert på konferansen. Alvorlige prester, hovedstadens beste leger, anerkjente psykologer og psykiatere og internasjonale antropologer er alle kommet for å gi sin tolking av fenomenet grisi siknis. Midt iblant dem sitter en liten dame i en rød og hvit drakt med et stort tørkle på hodet. Hun heter Doña Porcela Sandino. Hun er en tradisjonell curandera som jobber i Rio Coco, og en av de få som klarer å behandle grisi siknis. Hun bor i en liten hytte på påler og er redd for svarte hekser som utøver ond magi på henne fordi hun prøver å hjelpe dem som er rammet av tilstanden. Men det vet de fleste tilhørerne ikke noe om.

Helseministeren åpner konferansen:

– Ingen eier sannheten, vi eier alle en liten bit av den. Vi har ikke bare én kultur i Nicaragua, vi har mange. Og vi er alle nicaraguanere, understreker han. Uttalelsen hans markerer en helt revolusjonær endring i nicaraguansk politikk og helsepolitikk. Juridisk sett betyr dette et enormt fremskritt for de seks etniske gruppene som bor på den karibiske atlantehavskysten.

– Jeg avlyste et møte i USA for å komme hit i dag, påpeker helseministeren og klapper Doña Porcela kjekt på skulderen.

Helseministeren vet at partiet hans trenger god publisitet. Myndighetenes korrupsjon og vanstyre er de siste årene rullet opp i landet. Ekspresidenten Arnoldo Alemán er i fengsel fordi han ikke kan gjøre rede for nær 2 milliarder kroner. Skamløst har penger som skulle gått til helse og utdanning for de fattige blitt brukt til personlig berikelse. De etniske gruppene på den karibiske atlantehavskysten har stort sett vært overlatt til seg selv.

Hva er grisi siknis?

Det er ikke første gang grisi siknis rammer miskitoindianerne. De første skriftlige rapportene som omhandler fenomenet, er fra 1880-årene, da moraviske misjonærer kom til regionen. Ofte ble fenomenet tolket som en positiv respons på at miskitoindianerne ble evangelisert. Tusenvis av indianere oppgav sine forfedres trossystem og ble innmeldt i moraviakirken. Betegnelsen grisi siknis kommer fra kontakt med britisk kultur i regionen og er en omforming av ordene «crazy sickness», som britene kalte fenomenet. Miskitoene selv kaller det «pauka alkan», som kan oversettes til galskap.

Epidemien rammer stort sett miskitoindianerne som bor langs Rio Coco. Regionen er en av de aller fattigste i Nicaragua. Over 90 % av de 50 000 miskitoene i 86 landsbyer lever i ekstrem fattigdom. Det